

Åländsk center – valprogram 2023

Centern är ett utvecklingsorienterat borgerligt parti med rötterna stadigt förankrade i den åländska myllan. Det här är vårt valprogram 2023–2027 där vi berättar om vad vi vill åstadkomma i det åländska samhället, och på vilket sätt vi vill göra det.

Människan i centrum

Vi vill ha ett Åland där alla har en plats och är betydelsefulla, där alla behandlas med respekt, där alla har lika värde och ingen lämnas utanför. Vi vill höja blicken och arbeta för ett livskraftigt samhälle som ger framtidstro åt kommande generationer.

Vi vill ta ansvar för att bygga VÄRLDENS BÄSTA VARDAG och se till att HELA ÅLAND SKA LEVA.

Det här vill vi arbeta för:

- demokratin – tillsammans bygger vi Åland
- hela Åland ska leva
- en välmående befolkning gynnar samhället
- utbildning är en investering för framtiden
- vardag och fritid är Ålands livskvaliteter
- miljön, klimatet och energin är prioriterade frågor
- näringslivet är välfärdens motor
- ekonomin ska vara i balans.

Demokratin – tillsammans bygger vi Åland

Självstyrelsen är Ålands livsnerv

Självstyrelsen är viktig för näringslivet, kommunikationerna och vår svenska kultur. Ålänningarna har alltid levt i harmoni med naturen – centern vill fortsätta att värna om vår privata äganderätt så att vi kan fortsätta att ta hand om våra naturresurser och vårt kulturarv. Självstyrelsen ger oss en möjlighet till närdemokrati där vi kan påverka och se snabba resultat. Vi vill samarbeta över partigränserna för att utveckla självstyrelsen för ålänningarnas bästa.

Vi har som mål att:

- sprida kunskap om Ålands självstyrelse ute i världen via Ålandsambassadörer
- arbeta för goda relationer med finländska myndigheter och politiker
- utveckla självstyrelselagen

- skapa kulturminnesmärken som berättar om Åland förr och nu (som till exempel besökscentret i Bomarsund).

Jämställdhet och jämlikhet är en process

Centern vill ha ett jämställt samhälle där kvinnor och män har delat inflytande och lika löner. Vi vill stödja kvinnor på alla nivåer för att uppnå jämställdhet i samhället eftersom det gynnar både ekonomin och kulturen.

Jämställdhet innebär samma möjligheter för alla oavsett kön, medan jämlikhet innebär samma rättigheter och skyldigheter för alla oavsett kön, ålder, ursprung, religion, könsidentitet eller funktionsvariation.

Vi har som mål att:

- lika arbete ska ge lika lön
- det politiska inflytandet ska vara jämställt
- unga människor ska kunna kombinera politiskt arbete och familjeliv
- förtroendevalda, tjänstemän, föreningsmedlemmar, barn och unga ska utbildas i jämställdhets- och jämlikhetsfrågor.

Mer Åland i EU men inte mer EU på Åland

Vi arbetar för en egen plats i EU-parlamentet men den har hittills varit svår att få. Därför måste vi fortsätta att påverka på andra sätt, till exempel via vårt ambassadråd. En kommunikationsstrategi kan hjälpa oss få bättre EU-beslut för Åland. Vi behöver också bli bättre på att söka EU-pengar för projekt som hjälper Åland att utvecklas.

Vi har som mål att:

- skapa ett brett nätverk inom EU med personliga kontakter
- uppmuntra EU-projekt
- delta i EU:s utbytesprogram
- marknadsföra Åland som ett testområde för ny teknik.

Integrationen – vi välkomnar nya ålänningar

Åland ska vara en attraktiv plats att leva och bo på. Vi behöver mera arbetskraft och fler skattebetalare. Ålands befolkning ökar tack vare arbetsmigration men också på grund av flyktingströmmar efter Ryssland anfallskrig mot Ukraina. Vi välkomnar nya ålänningar oberoende av varifrån de kommer.

Vi behöver en strategi för att de inflyttade snabbt ska kunna integreras i det åländska samhället.

Vi har som mål att:

- Åland ska vara ett välkomnande samhälle
- de inflyttade ska finna sin plats i samhället så snabbt som möjligt
- utveckla ett välkomstcenter för nyinflyttade
- utveckla en webbsida med viktig information och kontaktuppgifter för nyinflyttade.

Beredskapen behöver resurser

Vi behöver en ökad civil beredskap på grund av det spända världsläget. Det är viktigt att vi har tillgång till närproducerade livsmedel, rent vatten och förnybar energi. Vi behöver ägna detta mera uppmärksamhet för att vara beredda om en samhällsfarlig situation eller katastrof uppstår.

Vi har som mål att:

- höja den civila beredskapen och självförsörjningsgraden
- uppdatera den civila åländska beredskapsplanen
- samarbeta med nordiska kolleger om beredskap, till exempel via Hagasamarbetet.

Hela Åland ska leva

Basservicen ska vara nära och tillgänglig

Centerns slogan "Världens bästa vardag" innebär att du ska ha en fungerande vardag med nära till service oberoende av var du bor på Åland.

Majoriteten av ålänningarna bor i centralkommunerna medan skärgårdskommunerna lider av utflyttning. Om vi ska få hela Åland att leva behöver vi miljövänliga förbindelser mellan fasta Åland och skärgården. Antalet kommuner är inte avgörande, och om små kommuner vill samarbeta eller gå ihop ska de få stöd för att göra det.

Vi har som mål att:

- hela Åland ska leva
- stödja inflyttning till landsbygden och skärgården
- skapa goda kommunikationer till och från skärgården
- ge kommuner ekonomiska förutsättningar att samarbeta eller gå ihop
- skapa god dialog mellan kommunerna och landskapet
- ge stöd till butiker och annan service i glesbygden.

Skärgårdstrafiken är skärgårdens landsvägar

Skärgårdstrafikens flotta är gammal, drivmedlen klarar inte dagens utsläppskrav och kostnaderna ökar. Vi behöver ta fram en varaktig lösning för skärgårdstrafiken. Det gynnar hela Ålands befolkning. Stabilitet och framtidstro kan bidra till inflyttning och företagande i skärgården.

Vi har som mål att:

- stödja skärgårdstrafiken för att göra Åland större
- ta fram en trafikplan för fossilfri drift med tidigare utredningar som grund
- förnya färjfasten
- bygga en bro över Prästösund för att skapa en fast förbindelse till Vårdö och en länk till norra skärgården
- bygga en tunnel till Föglö för att förkorta vägen till södra skärgården.

En välmående befolkning gynnar samhället

Förebyggande hälsoinsatser för fysiskt och psykiskt välbefinnande

En bättre hälsa är bra för både individen och samhället eftersom det minskar antalet sjukskrivningar och kostnaderna för sjukvård. Landskapsregeringens strategi för folkhälsa kan inspirera människor och företag att motionera, vara utomhus och uppleva kultur. Det är upp till var och en att hitta sitt sätt att leva hälsosamt på Åland.

Vi vill satsa på det förebyggande arbetet inom hälso- och sjukvården eftersom det minskar sjukvårdskostnaderna på lång sikt. Vi vill också satsa på välfärdsteknik så att personalen får avlastning och kan ägna sin tid åt patientvård.

Vi har som mål att:

- Åland ska vara det mest hälsosamma samhället i Norden
- alla barn och ungdomar ska ha ett brett utbud av fritidsaktiviteter efter skolan
- uppmåna till fysisk aktivitet, minskat stillasittande och minskad skärmtid genom en informationskampanj
- arbeta för fysisk aktivitet genom att bygga cykel- och promenadvägar, vandringsleder och friluftsområden
- satsa på screening av sjukdomar
- regelbundet erbjuda prickdagsundersökningar på flera platser
- stödja rekommendationer om bra levnadsvanor för att bidra till en god hälsa.

Hälso- och sjukvården

Vi vill behålla vår fina hälso- och sjukvård. Den kostar pengar och de offentliga medlen är begränsade – därför behöver politiker och sakkunniga samarbeta för att prioritera rätt.

Vid vård utanför Åland ska vården vara på svenska – då livet krisar och svåra sjukdomar hotar liv och hälsa är det viktigt att få hjälp på sitt eget språk.

Vid beroendesjukdomar är det viktigt att alla drabbade får hjälp och stöd.

Vi har som mål att:

- fysiska och psykiska sjukdomar ska jämföras inom vården
- förbättra den psykiska vården, såväl specialistvården som öppen- och eftervården
- ålänningar ska få vård på svenska utanför Åland
- jämlikt erbjuda cancersjuka träningsråd och motion
- öka kunskapen om och vården av beroendesjukdomar.

Socialvården

Socialvården är viktig för barn, ungdomar och personer med funktionsvariationer. Kommunernas socialtjänst (KST) har hand om socialvården på Åland. Resurserna är samlade i denna myndighet som utvecklar verksamheten. Alla ålänningarna ska ha rätt till social service, oberoende av var de bor.

Ett välfärdssamhälle ska skydda barn och utsatta. Därför måste vi även prioritera arbete mot våld i nära relationer.

Landskapsregeringens projekt "Sysselsättning för alla" ska hjälpa arbetslösa att hitta jobb. Personer med funktionsvariation behöver också meningsfull sysselsättning. De ska ha tillgång till färdtjänst.

På grund av inflation med stigande priser måste vi se över utkomststödets minimigräns. Samhällets skyddsnet måste vara så finmaskigt att ingen faller emellan.

Vi har som mål att:

- skydda barn och utsatta för våld i nära relationer
- erbjuda service, hjälp och stöd åt dem som behöver socialvård
- se över utkomststödet
- öka sysselsättningen genom att lagstifta för en sektorsövergripande service
- garantera god standard på boenden och färdtjänst för funktionsvarierade
- göra Fixtjänst till en del av KST.

Äldreomsorgen och äldrevården

Vi behöver satsa på äldrevården eftersom Ålands befolkning blir allt äldre. Kommunerna är ansvariga för äldrevården. De erbjuder hemvård, vård i effektiverade serviceboenden och vårdplatser på institution. Målet är att de äldre ska kunna bo i sina hem så länge som möjligt med hjälp av hemvården eller närstående vårdare. Samhället ska erbjuda närstående vårdare avlastning för att de ska orka.

Allt fler och yngre drabbas av minnessjukdomar och demens. Vi behöver satsa på vård och stöd för de drabbade.

Vi har som mål att:

- överföra ansvaret för institutionsvården till Ålands hälso- och sjukvård (ÅHS)
- ge alla klienter likvärdig rätt till maximibeloppsersättningar
- se över samverkansavtalet mellan ÅHS och kommunerna
- avlasta närstående vårdare
- trygga hemservicevården nattetid genom samarbete över kommungränserna
- använda välfärdsteknik som gynnar klienter, personal och ekonomi
- skapa ett kunskapscentrum för demens- och minnessjukdomar
- arbeta för serviceboenden för pensionärer.

Policyn för att motverka skador av ANDTS

Centern omfattar Ålands politiska policy för **alkohol, narkotika, droger, tobak och spel** (ANDTS). Det är ett samarbete mellan landskapsregeringen, ÅSUB skolorna,

Folkhälsan och andra inom tredje sektorn. ANDTS-projekten arbetar förebyggande och stöder de drabbade. På lång sikt sparar samhället pengar på detta arbete.

Vi har som mål att:

- arbeta förebyggande mot missbruk av alkohol, droger, tobak och spel
- skapa åtgärdsprogram som utvärderas regelbundet
- koncentrera insatserna till barn och unga eftersom de har de största skaderiskena.

Utbildning är en investering för framtiden

Barnomsorgen och grundskolan

Barnomsorgen och skolan ska vara en trygg plats där barn får växa och mogna i egen takt. Vårdnadshavarna, lärarna och den övriga personalen ska samarbeta med målet att barnen får grunden till ett gott liv.

Barnen ska kunna gå på dagis och i skola nära sina hem. Omsorgen och pedagogiken ska vara anpassad även för barn med särskilda behov eller särbegåvningar.

Det finns en ny läroplan som ska utvärderas om några år. Då behöver även administrationsarbetet utvärderas. Omsorgs- och skolpersonalen ska kunna använda större delen av sin arbetstid till att undervisa barnen.

Antalet barn som hemskolas ökar, och de är spridda över hela Åland. Läroplikten är grundlagsskyddad, och samhället måste ta ansvar så att de hemskolade barnen får kunskap och färdigheter för sina framtida yrkesliv. Därför behöver landskapsregeringen ge resurser för tillsyn.

Vi har som mål att:

- barn ska få gå på daghem och i skola nära sitt hem
- stödja kunskapsutvecklingen för hemskolade barn
- skapa ett resursteam inom specialpedagogik som ska bistå resurssvaga enheter
- införa programmering som valfritt ämne i grundskolan
- understödja barn med särbegåvning
- inspirera barn och unga till läsning via bibliotek eftersom forskningen visar att god läsförmåga är en nyckel till skolframgång och yrkeskarriär
- stödja skolevenemang som visar barn och unga betydelsen av Ålands särställning.

Gymnasieutbildning med framtidsinriktning

Utbildning är nyckeln till framtiden. Vi vill samla all gymnasieutbildning under en myndighet, och erbjuda både teoretisk och praktisk utbildning. Dagens arbetsliv kräver gymnasieutbildning, och därför arbetar vi för att den ska vara kostnadsfri för alla. Vi tror på människans fria val men ungdomar som inte vill studera på

gymnasiet måste motiveras till andra alternativ. Likaså behöver vi följa upp hemmasittare.

Vi behöver studiebosträder för att kunna locka studerande utifrån. Högskolan på Åland är beroende av externa studerande för att kunna fylla de studieplatser som behövs för att starta ett utbildningsprogram, till exempel inom sjöfart.

Ålands yrkesgymnasium behöver utvärderas regelbundet så att de utbildar enligt arbetsmarknadens efterfrågan. Till exempel kräver investeringarna i havsbaserad vindkraft nytt yrkeskunnande.

Vuxenstuderande på gymnasienivå ska kunna studera flexibelt med hjälp av validering och läroavtal. Examensbehörigheten ska vara kopplad till yrkesgymnasiet för att garantera kvalitet och rättssäkerhet för de studerande.

Vi har som mål att:

- Ålands folkhögskola fortsätter med sin verksamhet men blir en del av Ålands gymnasium
- erbjuda internat eller studiebosträder med någon form av övervakning
- ge yrkesgymnasiet och lyceet tillgång till specialpedagogiska resurser
- satsa på vuxenutbildning, till exempel arbetsförlagd utbildning
- utöka läroavtalsutbildningen
- kartlägga antalet ungdomar som inte väljer gymnasieutbildning
- erbjuda hemmasittare och de som avbryter sina studier meningsfulla alternativ.

Högskolan på Åland är en källa för utveckling

Landskapslagen om Högskolan på Åland måste omarbetas så att högskolan blir mer självständig. Högskolans styrelse måste få makt att agera. De bör få rätt att utbilda på engelska på mastersnivå. Forskning ska ingå i högskolans verksamhet och bidra till att det åländska samhällets utvecklas.

Högskolan ska samarbeta med företag, institutioner och organisationer, både på och utanför Åland. Intressanta forskningsområden är till exempel teknik för havsbaserad vindkraft och andra energi- och vattenfrågor.

Kunskapen om självstyrelsen börjar i skolan. Därför vill centern arbeta för en egen åländsk lärarutbildning på barnomsorgs- och grundskolenivå. Högskolan kunde även erbjuda kurser inom journalistik och informatik i samarbete med högskolor och universitet utanför Åland. Detta kan bidra till att sprida kunskapen om självstyrelsen.

Vi har som mål att:

- ge Högskolan på Åland mer självständighet
- låta högskolan erbjuda undervisning på engelska och på mastersnivå
- arbeta för att högskolan blir momsbefriad om högskolan blir ett aktiebolag
- högskolan ska få anpassa sitt utbildningsutbud enligt efterfrågan på arbetsmarknaden
- starta en lärarutbildning vid högskolan.

Utbildning för skapande, konst och kultur

Ett samhälles välstånd står i proportion till dess kulturella utbud. Om vi erbjuder utbildning inom konst och kultur bidrar det på lång sikt till att samhället utvecklas.

Ålands musikinstitut har verksamhet för barn och unga – de har utexaminerat flera sångare och musiker som arbetar på internationella scener. Institutet har även höjt nivån på den åländska amatörsången och -musiken.

Medborgarinstitutets utbildning i svenska för inflyttade behövs för att de nya ålänningarna ska kunna arbeta på svenska. Kursen kunde även ges på distans. Det borde garanteras kursplats åt alla som behöver gå kursen.

Biblioteken har haft en viktig folkbildande roll sedan 1800-talet. Idag erbjuder de även ett brett utbud av tidningar, tidskrifter, musik, filmer och evenemang. Bibliotek.ax kan hjälpa mindre bibliotek att ge bättre service genom digitalisering.

Vi har som mål att:

- folkhögskolan ska fortsätta erbjuda undervisning i kreativt skapande
- musikinstitutet får resurser för att utforma en utbildning i scenkonst
- att fler ska kunna delta i kurserna *svenska för inflyttade*
- att även mindre bibliotek blir en del av bibliotek.ax.

Vardag & fritid är Ålands livskvaliteter

Föreningslivet

Det åländska samhället är av tradition uppbyggt av eldsjälarna inom föreningslivet. Ute på landet finns fortfarande den frivilliga brandkåren. Generation efter generation fostrar nya brandkårister. De rycker ut vid brand och hjälper också till vid olika nödsituationer.

Ideella föreningar har begränsad ekonomi och är beroende av frivilliga krafter. Därför är det viktigt att samhället stöder föreningarna så att de kan fortsätta med sin verksamhet. Föreningar som lyfter bidrag måste ha en jämställdhetspolicy som genomsyrar hela verksamheten.

Vi har som mål att:

- understödja den frivilliga brand- och räddningsverksamheten
- ge samhällsstöd åt ideella föreningar
- ge föreningarna stöd för att arbeta med jämställdhet och jämlikhet.

Idrotten och motionen

Idrotten aktiverar barn, ungdomar och vuxna. Den främjar självkänsla och hälsa, och har så många positiva effekter att det är självklart att den ska understödjas. Idrott och motion ska vara för alla oavsett fallenhet. Idrottsföreningarna drivs till största delen ideellt. De ska arbeta med jämställdhet och jämlikhet och ha policyer för detta.

Åland har arrangerat idrottstävlingar ända upp till europeisk elitnivå. Det har gett ett ekonomiskt tillskott för hela samhället. Evenemangen gör Åland till ett attraktivt besöksmål.

Vi har som mål att:

- ge samhällsstöd till idrotts- och motionsföreningar
- subventionera idrott och motion för barn
- belöna samarbeten såsom funktionärspooler
- marknadsföra Åland som arrangör av olika idrottsevenemang
- beakta jämlikhet och jämställdhet när samhällsmedel delas ut till idrottsföreningar och evenemangsarrangörer
- stödja de idrottsföreningar som vill skapa ett eget åländskt förbund.

Kulturen

Åland har ett rikt kulturliv, både för utövare och konsumenter. Det är ett djupt mänskligt behov att skapa och ta del av konst – det ökar välbefinnande.

Åland är associerad medlem av UNESCO sedan 2021. Det förpliktar till ett aktivt arbete för både det immateriella och materiella kulturarvet.

Centern vill skapa en portal med information om åländska konstnärer, konstnärsverksamhet och konsevenemang. På så sätt får utövare, deltagare och turister upplysning om till exempel aktuella utställningar. Det kan också vara en mötesplats där konstnärerna får kontakt med varandra.

Vi har som mål att:

- understödja olika former av kultur och evenemang
- subventionera kultur för barn
- skapa en kulturportal
- stödja projekt om Ålands historia, kultur och särställning som demilitariserat och självstyrkt område
- beakta jämlikhet och jämställdhet när samhällsmedel delas ut till kulturföreningar och -evenemang.

Naturupplevelserna

Den åländska naturen är unik och erbjuder rekreation för både ålänningar och besökare. Åland marknadsförs med rätta som en destination med naturupplevelser utöver det vanliga. När vi vistas i naturen är det viktigt att vi respekterar naturskyddsområden och följer allemansrätten.

Vi har tillgång till Leadermedel som kan ge föreningar resurser att förverkliga sina idéer. Discgolfen är ett bra exempel på hur en liten satsning kan roa en bred målgrupp. Kajakturismen kan också utvecklas, till exempel genom att beskriva paddelleder och övernattningsplatser i samarbete med markägarna.

Vandringsturismen är populär, och här har Åland mycket att erbjuda. Det finns många vackra vandringsleder, till exempel S:t Olofs pilgrimsled.

Vi har som mål att:

- understödja satsningar som ger ålänningar och besökare möjlighet att upptäcka vår flora och fauna

- underhålla befintliga vandringsleder och ge resurser till nya.

Jakten och fisket

Jakten är en gammal åländsk tradition. Den gick delvis förlorad när vårjakten på sjöfågel förbjöds. Jakt erbjuder rekreation och social samvaro ute i skog och mark. Den är betydelsefull för att hålla antalet rovdjur under kontroll. På så sätt är jägarna även viltvårdare som värnar om djurens väl. Viltkött är klimatneutrala livsmedel som borde få säljas på restauranger.

Vi vill bevara kunskapen om hur fiske, säljakt och vårjakt bedrevs i skärgården förr i tiden, till exempel genom att ordna kurser. De kunde marknadsföras som upplevelseturism.

Antalet yrkesfiskare minskar men husbehovsfisket och sportfisket är fortfarande levande. Det kustnära fisket hotas av stora trålare, ökat sälbestånd och EU:s kvotsystem. Utfiskade hav och brist på fisk i handel och på restauranger är ett fattigdomsbevis för ett örike som Åland.

Vi har som mål att:

- bevara traditionellt skärgårdsliv som en del av vårt kulturarv
- understödja och uppmuntra skydds jakt på rovdjur
- utöka utbudet av vilt i handel och restauranger
- samarbete med kustregioner nära Åland för att påverka EU:s kvotsystem (strömming, lax och torsk)
- begränsa det storskaliga trålfisket i kustnära områden genom att samarbeta med nordiska organisationer
- stödja Ålands fiskevårdscentrum Gutterop som arbetar för att bevara fiskbeståndet och tillväxten av fisk i våra vatten.

Miljön, klimatet och energin är prioriterade frågor

Rent vatten är det viktigaste livsmedlet

Vatten är vårt viktigaste livsmedel. Vi behöver säkra tillgången till rent vatten enligt hållbarhetsagendans mål 3, "God vattenkvalitet". Våra råvattenreserver är förorenade och riskerar att svämma över på grund av klimatförändringarna. Vi måste skydda dem mot mera förorening. Vi behöver också teknik för att kunna avsalta Östersjöns vatten.

Vi måste lära oss att använda mindre vatten eftersom rent vatten inte är en oändlig resurs.

Avlopp och vattenrening är en del av vattnets kretslopp – alla vattenfrågor borde ses som en helhet. Vi behöver mer kunskap om hur dagvattenläckage påverkar våra vattentäkter och vattendrag.

Vi har som mål att:

- säkra tillgången till rent vatten
- kartlägga vem som har huvudansvaret för vatten- och avloppsfrågor

- arbeta för att återställa våtmarker
- ta fram skyddsåtgärder för vattentäkter och ge berörda markägare ekonomisk kompensation
- ta fram en kampanj för att minska förbrukningen av vatten.

Omställningen till förnybar energi

Energien har blivit en säkerhetsfråga för västvärlden och en civil beredskapsfråga för Åland. Vi anser att Åland kan bli självförsörjande på förnybar el inom en nära framtid.

Åland har stegvis byggt ut vindkraften. Flera företag planerar havsbaserade vindkraftverk på Åland. Åland kan medverka genom att ge dem förutsättningar för att etablera sig. Det finns även planer på solcellsparker och att bygga ut den landbaserade vindkraften. Det kan öka andelen lokalproducerad förnybar elenergi. På så sätt arbetar vi för hållbarhetsagendans mål 6: "Kraftigt minska klimatpåverkan".

Den tekniska utvecklingen på solceller och annan förnybar el går snabbt. Konkurrensen gör att priserna sjunker. Samhällets subventioner är inte längre avgörande för utvecklingen.

Vi har som mål att:

- motivera ålänningarna att agera energieffektivt
- samarbeta över partigränserna för en effektiv energiomställning
- förstärka elnätet så att det kan ta emot den ökade elproduktionen
- öka antalet laddningsstationer för elfordon
- arbeta för förnybara drivmedel till kollektivtrafiken.

Biologiska mångfalden och ekosystemet i balans

Forskare varnar för att den biologiska mångfalden minskar i allt snabbare takt. Vi behöver värna om djur och växter för att bromsa detta. Alla levande varelser är beroende av varandra – därför arbetar vi för hållbarhetsagendans mål 4, "Ekosystem i balans och biologisk mångfald".

Ålands natur och miljö lät ålänningarna rösta fram fem landskapsarter i samarbete med bärkraft.ax när Åland fyllde 100 år. Vi stöder liknande projekt som gör ålänningarna medvetna om hur viktiga ekosystemen är.

De åländska lövängarna är unika med sin artrikedom. Färre betesdjur betyder färre lövängar. Vi vill arbeta för den småskaliga landsbygdsnäringen som kan bidra till att hålla landskapen öppna – det gynnar både ålänningar och besökare.

Vi vill stödja biodlingen eftersom bin är viktiga för växterna och betydelsefulla för ekosystemen.

Vi har som mål att:

- inspirera ålänningarna att värna om den biologiska mångfalden
- utöka Ålands naturskyddsområden både på land och till havs genom EU-medel
- hålla landskapen öppna med flera betesdjur

- hålla Åland fritt från varoakvalstret
- skydda livsmiljön för pollinerande insekter.

Djurens välbefinnande

Vi ska skydda djur mot lidande och smärta. Den åländska djurskyddslagen förnyas, och dess syfte är att trygga att djuren mår bra och får god behandling. Djurskyddsbrott borde ge strängare straff.

På Åland är det vanligt att arrangera tävlingar och utställningar för djur. Det bidrar till besök utifrån och därmed ett ekonomiskt inflöde. Djurskyddet ska prioriteras även i dessa sammanhang – evenemangen kräver tillsyn som i sin tur kräver resurser.

Vi har som mål att:

- vid behov utfärda en djurskyddsförordning som komplement till den nya djurskyddslagen
- verka för strängare straff för djurskyddsbrott
- garantera att kött-, ägg- och mjölkproduktion beaktar djurens välbefinnande
- kontrollera djurens välbefinnande vid djurutställningar och -tävlingar.

Närproducerade varor och tjänster

Om vi ska leva hållbart måste vi satsa på närproducerat. Vi vill fortsätta att utveckla det åländska varumärket för närproducerade livsmedel och närproducerad mat. Det gynnar producenterna, turistföretagarna och samhället i stort.

Sund konkurrens är bra för marknaden och korta transportsträckor och närproduktion är en förutsättning för en hållbar livsstil. Vi vill ta fram upphandlingskriterier som gynnar hållbarhet, och informera om vilka fördelar lokalproducerade varor och tjänster ger på lång sikt.

Vi har som mål att:

- begreppet närproducerat ska omfatta alla produkter och tjänster
- förädla det åländska varumärket
- arbeta för medvetna inköp och upphandlingskriterier som stöder närproducerat
- ge ut en handledning för upphandling och inköp av lokalproducerat.

Näringslivet är välfärdens motor

Entreprenörskapet

Åland har en tradition av entreprenörskap och företagande. Vi vill grunda ett innovationscenter som kan hjälpa nya entreprenörer och etablerade företagare att växa. Vi kan ta modell av Uppsala Innovation Centre (UIC) och Turku Science Park (TCP) som är intresserade av samarbete. Innovationscentret ska även samarbeta med näringslivet och Högskolan på Åland – det blir en mötespunkt där

Åländska företagare kan dela med sig av sina erfarenheter och verka som mentorer.

Vi har som mål att:

- skapa ett innovationscenter med företagsinkubator och mentorförmedling
- samarbeta med andra innovationscenter
- locka företag som bidrar till företagstillväxt till Åland
- ge riskkapital och garantier för företagsfinansieringar
- ge centret i uppgift att söka externa finansörer och EU-medel.

Jordbruket och skogsbruket är Ålands basnäringar

Om Åland ska klara klimatmålen om minskade koldioxidutsläpp måste landsbygdsnäringarna få resurser för omställning. Det åländska jordbruket håller vårt landskap öppet och bidrar till den biologiska mångfalden. Vi vill understödja den ekologiska odlingen som ett komplement till den konventionella.

Skogens förmåga att binda kol är viktig för klimatet. En omskött skog ger kraftigare träd som blir stock som i sin tur kan användas som byggmaterial. Det är ett naturligt sätt att binda kol för långa tider.

Vissa privatägda skogar kan få naturskyddsstatus enligt EU:s direktiv om att skydda större arealer. Även kärr, berghällar och myrar kan ingå i naturskyddet. Vi vill arbeta för att ta fram ett enkelt digitalt ansökningssystem för detta.

Vi har som mål att:

- understödja Ålands Landsbygdscentrum
- understödja landsbygdsnäringarna
- satsa på bevattningsanläggningar
- ge livsmedelsföretagen transportstöd
- sporra privata ägare att göra obrukbara områden till naturskyddsområden
- understödja skogsvårdsföreningen
- inspirera passiva skogsägare att vårda sin skog med tanke på skogens förmåga att binda kol
- mångfaldsprogrammet finansieras genom EU-medel eller genom landskapssatsningar.

Ett attraktivt Åland lockar kompetens

Åland lockar inflyttare, och befolkningen ökar år för år. Det är välkommet eftersom en större befolkning ger mera skatt som är grunden för vår välfärd. Vi kan locka nya ålänningar med god barndagvård och skola, tillgång till socialvård, hög kvalitet på hälso- och sjukvård, ett livligt kulturliv och närheten till naturen.

Åland behöver många olika kompetenser, särskilt inom vård och it. Satsningarna på havsbaserad vindkraft och solcellsparkar kräver mera arbetskraft, och därför behöver vi bygga fler bostäder och erbjuda utbildning. Vi kan lära oss av norra Sverige som just nu växer tack vare ökad inflyttning.

Vi har som mål att:

- marknadsföra Åland på mässor, högskolor och universitet för att locka inflyttare och återflyttare
- ta fram en inflyttningsstrategi i samarbete med näringslivet
- kampanja för att få mera sjukvårdspersonal till Åland, speciellt locka svenska undersköterskor att komma och arbeta som närvårdare – kampanjen kan kompletteras med fortbildning för Valvira-legitimation
- samarbeta med näringslivet och kommunerna för att locka arbetskraft.

Turismen

Turismen är en viktig näringsgren som påverkar hela Åland. Pandemins stängda gränser och restriktioner visade tydligt hur sårbart Åland är utan turismen. Pandemin drabbade bland annat lokala producenter och restauranger, och arbetslösheten sköt i höjden. Efter pandemin har näringen återhämtat sig, men näringen behöver stimulans för att utvecklas, till exempel stöd för marknadsföring.

Våra målsättningar att:

- understödja projekt som kan berätta historien om Åland förr och nu
- understödja projekt som kan bredda turistutbudet och förlänga säsongen
- understödja en ökad marknadsföring om Åland.

Skattegränsen

Skattegränsen är baksidan av Ålands rätt till taxfree – den skapar irritation och kostnader för företagare och privatpersoner. Denna rättighet är inskriven i Finlands anslutningsavtal med EU, det så kallade Ålandsprotokollet. Centern ser det som en risk att omförhandla Ålandsprotokollet – det kan leda till att vi tappar rätten till taxfreeförsäljning som i sin tur kan äventyra transporter till och från Åland.

Vi har som mål att:

- förenkla skattegränsen i samarbete med finländska myndigheter och näringslivet
- aktivt följa med avtalet för Nordirland, den så kallade gröna linjen, för att se om det kan användas för handel till och från Åland.

Sjöfarten

Öriket Åland har alltid varit beroende av sjöfarten. Den är avgörande för att vi ska kunna leva och bo på vår ö. Sjöfarten måste följa internationella regler, och även den åländska flottan står inför stora utmaningar på grund av EU:s hållbarhetsmål om en halvering av sjöfartens koldioxidutsläpp till 2050.

Den tekniska utvecklingen och sjöfartens historiska förmåga att anpassa sig till rådande förhållanden ger hopp om en lösning.

Vi har som mål att:

- arbeta för den åländska sjöfartens förutsättningar och konkurrenskraft
- arbeta för stabila transporter västerut och österut.

Kommunikationerna till och från Åland

Vi bor på en ö och är beroende av transporter både till havs och i luften. Flygtrafiken till och från Åland är inte ekonomiskt lönsam, och behöver bidrag för att finnas. Däremot är flygsträckorna mellan Mariehamn och Stockholm, och mellan Mariehamn och Vanda korta. Därför kunde Åland vara ett försöksområde för eldrivna flyg eller flygtrafik med fossilfritt bränsle.

Vi har som mål att:

- satsa på ett reguljärflyg mellan Mariehamn och Helsingfors
- förhandla om Ålands rätt att överta trafikplikten på sträckan Mariehamn–Helsingfors
- understödja fossilfri flygtrafik.

Den havsbaserade vindkraften

Ålands havsplan har väckt ett stort intresse hos företag som vill göra världen oberoende av rysk olja och gas, och arbetar för fossilfri energi. Landskapet som vattenägare kan skydda havsområdena från oönskade konsekvenser genom lagstiftning när dessa företag ska etablera sig.

Det EU-finansierade projektet Sunnavind utreder förutsättningarna för havsbaserad vindenergi på Åland. Vindkraftverken kan ge oss ökade intäkter, stimulera nya företag, bidra till nya arbetsplatser och öka inflyttningen.

Vi har som mål att:

- samarbeta över partigränserna om den havsbaserade vindkraften
- skapa förutsättningar för etablering med hänsyn till natur och miljö
- ta vara på de möjligheter som havsbaserad vindkraftverk kan ge Åland.

Ekonomi i balans

Modern och effektiv offentlig sektor

Självstyrelsen behöver kompetenta och kunniga tjänstepersoner som kan bistå förtroendevalda och verkställa politiska beslut. En modern förvaltning ska på ett rättssäkert sätt producera lagar, förordningar och beslut. Vi vill arbeta för snabb handläggning, ett serviceinriktat arbetssätt och en transparent arbetskultur inom självstyrelseförvaltningen.

Våra målsättningar är att

- digitalisera för en effektivare ärendehantering
- ge ministrar, förvaltningschefer och avdelningschefer i uppdrag att effektivisera och modernisera arbetsprocesserna
- förtydliga gränsdragningen mellan politiskt beslutsfattande och tjänstemännens ansvarsområden
- ta fram relevanta nyckeltal, tidsramar, mål och delmål för förändringar
- stärka landskapets kommunikationsstrategi
- privatisera verksamhet som ger samma eller bättre samhällsservice (till exempel vägunderhållet och Ålandstrafiken).

Ansvarsfull användning av skattemedlen

Vi bygger välfärden med skattemedel. Lagtinget och landskapsregeringen har fått större möjlighet att påverka skatteinkomsterna genom det nya återbärings-systemet som speglar Ålands egen bärkraft. Det har varit positivt för Åland. Vi vill arbeta långsiktigt för en ekonomi i balans och en stabil kassa. Vi behöver ha pengar i reserv för oförutsedda händelser och vid ekonomiskt dåliga tider.

Vi har som mål att:

- stabilisera budgetprocessen
- bygga upp en reserv för sämre ekonomiska tider
- ge lån för förbättringsarbete
- kompensera kommunerna för lagstadgade utgifter.

Digitalisering för bättre ekonomi och service

Digitalisering är lika mycket verksamhetsutveckling som teknik – om vi vill ha ett konkurrenskraftigt och modernt samhälle måste vi öka digitaliseringstakten. De bästa digitala tjänsterna skapar vi om vi arbetar strategiskt och nära användarna – vår vision är att en inloggning ska öppna dörren till hela det offentliga Åland dygnet runt.

Vi har som mål att:

- öka digitaliseringstakten
- göra Åland och dess förvaltning digitalt tillgänglig: ”En inloggning öppnar dörren till hela det offentliga Åland 24:7”
- skapa ett kunskapscenter om digital transformering för myndigheter och kommuner
- höja den digitala kompetensen
- motverka digitalt utanförskap genom utbildning
- se över Ålands digitala agendas roll (Åda)
- ansluta till nationella system som Kanta men först utreda att de fungerar på svenska.